

Posudek na diplomovou práci Evy Kotasové - Každodennost žen-matek za normalizace z hlediska výchovy dětí a péče o rodinu

Práce se zabývá tím, jak byl každodenní život žen v období normalizace představován na stránkách týdeníku *Vlasta*, respektive tím, co o každodenním životě žen můžeme zjistit z článků v tomto období v časopise publikovaných. Autorka dobře představuje pojetí každodennosti a jeho využití v historii, včetně možné metodologie zkoumání každodennosti. Zároveň popisuje metodu, kterou používá ve své práci, a sice metodu kvalitativního rozboru. Jedná se o kvalitativní analýzu obsahu, tedy o hledání a popis témat v analyzovaných textech, bez další specifikace. Tato metoda je jistě legitimní, ale poněkud omezená, jelikož pravděpodobně povede pouze k popisným závěrům (na rozdíl od kritické analýzy diskurzu či rámcové analýzy). Kapitola Přehled literatury a pramenů (str. 10) do práce nezapadá, alespoň mi není vůbec jasný její smysl. Publikace jsou pouze vyjmenovány a přestaven jejich obsah, aniž by bylo jasné, k čemu a jak budou využity. Navíc jsou zde smíšeny různé typy publikací s různým datem vydání, které ani v zásadě není možné srovnávat, a informace z nich čerpané mají velmi různou výpovědní hodnotu. Následně v textu nejsou nijak výrazně využívány.

Následně autorka představuje období normalizace a jeho dějinné souvislosti a reflexe. Z mého pohledu je to zajímavé čtení, jen zde chybí silnější propojení na konkrétní oblast výzkumného zájmu, a sice ženy a každodennost. To se objevuje až v další části, kde autorka celkem zdařile popisuje postavení rodiny v normalizační společnosti, přičemž využívá dobovou i současnou sekundární literaturu. Citelně zde ale chybí konceptualizace genderových vztahů v období normalizace, případně odkazy na současnou literaturu zabývající se genderovými vztahy a genderovou dělbu práce v tomto historickém období (např. Havelková 1999; Havelková a Oates-Indruchová 2014; Wagnerová 1995; Hašková a Klenner 2010; Hašková 2012). Tomu pak odpovídá i to, že výsledky se pohybují na úrovni popisu – co ženy dělaly a co se od nich očekávalo, bez hlubší analýzy (např. jak režim zacházel s emancipací žen či jak tradiční, konzervativní rozdělení rolí zapadalo do ideologie reálného socialismu, jaké důsledky mělo toto rozdělení pro životy žen, zejména pro jejich ekonomické a pracovní postavení). Vzhledem k neznalosti této literatury se pak prací prolínají určité nepřesnosti. Např. opakující se tvrzení, že matky za socialismu byly nuceny pracovat z finančních důvodů, zatímco dnes mají svobodu volby – ignoruje fakt, že i dnes značná část žen musí z finančních důvodů pracovat, zatímco i v socialismu řada žen pracovat chtěla, aby uplatnila své vzdělání či byla nezávislá na muži-živiteli. Podobně nejsou přesná tvrzení týkající se rodinné politiky období normalizace – jak ukázala Hašková, v této době již započal trend refamilializace, tedy postupné přemísťování odpovědnosti za péči zpět do rodin (o tom svědčí zejména postupně se prodlužující mateřský příspěvek).

Hlavním zdrojem dat pro vlastní výzkum je časopis *Vlasta*. Autorka se sice věnuje podrobně historii tohoto časopisu, ale bylo by dobré zdůraznit, že se původně jednalo o časopis vydávaný Radou československých žen, která byla hlavní organizací zastřešující ženské hnutí v Československu od roku 1945 a navazovala na činnost Ženské národní rady existující od roku 1923. Časopis *Vlasta* tak byl ve svém počátku spojen s ženským hnutím. V diplomové práci proto citelně chybí alespoň zmínka o ženském hnutí a jeho osudu po roce 1948, případně v době normalizace. *Vlasta* je zde představena jako „obyčejný“ lifestylový časopis – kterým se sice v 70. letech stala, bylo by ale dobré vysvětlit jak a proč.

S tím se pojí další připomínka – autorka nijak nezmiňuje proměnu Vlasty, ke které došlo v roce 1970, a která by si v práci takto zaměřené zasloužila pozornost. Obsah Vlasty byl v 50. a 60. letech v mnohem větší míře politický, odrážel soudobé události a politická témata (do poloviny 60. let silně propagandisticky zaměřená). Ve druhé polovině 60. let a zejména v letech 1968 a 1969 odrážel obsah časopisu postupné otevírání a uvolňování veřejného dění; na stránkách časopisu se objevovaly diskuse a polemiky, v roce 1969 byl velmi kritický k cenzuře atd. Pak došlo ale (pravděpodobně) k proměně personálu a k zásadní změně tváře časopisu – politická témata byla omezena, časopis měl větší počet stránek, kvalitnější fotografie, a zaměřoval se takřka výhradně na lifestyleová témata. Tato změna formátu a obsahu je silně vypovídající o době 70. let, v práci by bylo dobré to alespoň zmínit.

Přes tyto dílčí výtky lze říci, že práce je celkem dobře zvládnutá a vyhovuje nárokům na magisterskou diplomovou práci. Za nejcennější považuji dobře představené téma každodennosti a jejího zkoumání v historii, a dva zajímavé postřehy vyplývající z vlastní analýzy dat: 1) paradox spojení domácích činností a neplacené práce výhradně se ženami, přičemž muži buďto úplně absentují nebo jsou prezentováni jako světlé výjimky, a zároveň neustálé odvolávání na pokrok, rovnost a emancipaci; a 2) stále přítomný direktivní tón doporučení či osvěty, přičemž těmi, kdo určují normy a pravidla jsou odborníci (tj. normotvorný odborný diskurz), a těmi, komu jsou rady určeny, jsou ženy, představované jako selhávající, nezkušené a potřebující vedení. Tyto dva postřehy by bylo možné dále teoreticky rozvinout. Pozitivně hodnotím také dobře rozvržené výzkumné otázky, podle kterých je text přehledně strukturován. Jen je škoda, že otázky (a tudíž i odpovědi) jsou veskrze popisné (jak byla ve Vlastě prezentována jednotlivá témata). Abychom zjistili, co z toho vyplývá pro studium každodennosti, bylo by nutné porovnávat tato zjištění s dalšími zdroji dat – ideálně s rozhovory s pamětníci dané doby, nebo alespoň s jinými sekundárními zdroji (což autorka činí na jediném místě na str. 88, kde se odkazuje na výstupy projektu Paměť žen a porovnává je se svou mediální analýzou). Pak by bylo možné dále uvažovat o tom, co nám analýza časopiseckých článků říká o každodenním životě.

Vzhledem k výše uvedenému navrhuji hodnocení známkou 2.

Otázky pro autorku:

Proč jste zvolila právě tuto metodu analýzy mediálního diskurzu a jak jste konkrétně postupovala při analýze?

Jakou povahu mají analyzovaná data a co nám mohou skutečně říci o každodennosti žen v období normalizace? Jak by bylo možné tato data doplnit (např. s čím je porovnávat), abychom dospěli k více analytickým závěrům?

Mgr. Radka Dudová, Ph.D.